

GOSPODARKA NARODOWA

3
(271)
Rok LXXXIV/XXV
maj–czerwiec
2014
s. 133–151

Joanna KARPOWICZ*

System preferencyjnego kredytowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Niemczech

Streszczenie: Celem artykułu jest identyfikacja rodzaju i skali wsparcia MSP w obszarze preferencyjnego kredytowania w gospodarce niemieckiej oraz wskazanie pozytywnych wzorców niemieckich dla polskiej gospodarki. Podjęto w nim próbę identyfikacji warunków pozyskiwania tego wsparcia oraz efektywności oferowanych programów, zarówno z punktu widzenia oczekiwań MSP, jak i gospodarki jako całości. W analizie tej zostały wykorzystane najnowsze dane statystyczne oraz źródła pozwalające uchwycić długofalowe tendencje. Są to rządowe raporty i analizy wykonane na zlecenie Federalnego Ministerstwa Gospodarki. Wiodącym bankiem koordynującym program preferencyjnego kredytowania jest grupa bankowa Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). Wsparcie publiczne kierowane do sektora MSP w Niemczech przez KfW Bankengruppe występuje głównie w postaci takich instrumentów kredytowych jak kredyty na start, na założenie własnej działalności gospodarczej, kredyt inwestycyjny oraz na wsparcie samozatrudnienia. Badania pokazują, że polityka wsparcia sektora MSP przez bank jest długofalowa i przemyślana. Bank prowadzi dogłębne badania stanu gospodarki oraz dalszego i bliższego otoczenia przedsiębiorstwa. Pomoc ta nie rozkłada się równomiernie między starymi i nowymi krajami związkowymi – z przewagą dla landów zachodnich. Artykuł bezspornie wskazuje środki KfW jako wiodącą formę pomocy publicznej dla sektora MSP w Niemczech. Odmiennie kształtuje się możliwość takiego finansowania MSP w Polsce, która ogranicza się do programów pożyczkowo-poręczeniowych. Dobrym prognostykiem może być, rządowy program gwarancji *de minimis* dla sektora MSP, działający od połowy marca 2013 r., a skonstruowany na wzór niemieckich programów preferencyjnego kredytowania.

Słowa kluczowe: preferencyjne kredytowanie, małe i średnie przedsiębiorstwa, wsparcie publiczne

Kody JEL: H25, L22, L26, M11

Artykuł nadesłany 28 października 2013 r., zaakceptowany 14 maja 2014 r.

* Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Ekonomii i Zarządzania; e-mail: karpowicz.joanna@wp.pl

Wstęp

Rozwój przedsiębiorstw jest wynikiem jednoczesnego oddziaływania wielu czynników. Wpływają one na aktywność przedsiębiorstwa przez kształtowanie poziomu ryzyka gospodarczego, dostępu do kapitału, poziomu materialnego ludności, wprowadzania innowacji. Wśród nich istotną rolę odgrywa finansowanie działalności, a szczególnie dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Przedsiębiorstwo – aby zaistnieć, działać i przetrwać – musi rozwijać się i doskonalić, to wymaga środków finansowych. Swoje potrzeby finansowe może pokrywać ze źródeł wewnętrznych – wygospodarowanych w przedsiębiorstwie, oraz zewnętrznych, znajdujących się poza przedsiębiorstwem. Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) nie dysponują dużym kapitałem, który w dobie globalizacji i innowacji jest niezbędny, aby dotrzymać kroku konkurencji i sprostać wymogom kosztowym i jakościowym rynku światowego. Rozwój w przedsiębiorstwie dokonuje się poprzez wzrost i doskonalenie produkcji, spowodowane postępowaniem technicznym i technologicznym. Warunkuje to rozwój nowych technik i technologii oraz nowoczesnych systemów informacji. Ważnym wskaźnikiem zaawansowania rozwoju przedsiębiorstwa jest jego udział w rynku międzynarodowym. Aby sprostać tym wymaganiom, małe oraz średnie przedsiębiorstwa zmuszane są do prowadzenia badań, wdrażania udoskonaleń i innowacji, co zwiększa ich zdolności eksportowe. Od tego, jakie są zasoby finansowe, zależą zdolności produkcyjne, skala inwestycji, możliwość wdrażania usprawnień, pozyskiwanie nowych klientów, udział w rynku, a więc bieżące funkcjonowanie i perspektywy rozwojowe. Jest to szczególnie istotne w sektorze MSP, który boryka się z niedostatkiem kapitału własnego, trudnościami w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania ze względu na brak zabezpieczenia, historii kredytowej oraz ryzyko związane z finansowaniem nowych przedsięwzięć.

Małe i średnie przedsiębiorstwa stymulują rozwój gospodarczy i społeczny oraz pobudzają przedsiębiorczość. Wśród korzyści wynikających z funkcjonowania MSP wymienia się ich wpływ na tworzenie nowych miejsc pracy, kreowanie postaw przedsiębiorczych, udział w tworzeniu PKB. Funkcjonowanie MSP przynosi wiele pozytywnych skutków, w tym pobudza korzystne zmiany w strukturze gospodarczej kraju. MSP zagospodarowują zasoby wolnej siły roboczej. W literaturze przedmiotu oraz w praktyce podkreśla się aktualną istotną rolę tego sektora w stymulowaniu rozwoju gospodarczego.

Przedsiębiorstwa z sektora małych i średnich przedsiębiorstw pełnią zauważalną rolę w gospodarce, tworząc znaczącą część PKB i zapewniając zatrudnienie większej części siły roboczej. W gospodarce narodowej Niemiec właśnie takie przedsiębiorstwa pełnią szczególną rolę. Według danych Niemieckiego Instytutu Badań MSP w 2010 r. sektor ten obejmował 3 670 000 przedsiębiorstw, czyli 99,7% wszystkich niemieckich podmiotów gospodarczych. Ich sprzedaż osiągnęła 1947,97 mld euro, czyli 39,10% sprzedaży ogółem, a zatrudnienie 15 290 841 osób, co stanowi 60,8% ogółu zatrudnionych. Dane te świadczą o tym, że małe i średnie przedsiębiorstwa mają spory wpływ

na budowę potęgi gospodarczej Niemiec. Ich liczebność sukcesywnie wzrasta, w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyła się o 33 400. W obliczu poważnych trudności z ograniczaniem bezrobocia, aktywizacją przedsiębiorców, pobudzaniem działalności gospodarczej w wielu krajach, w tym Polsce, skłania to do podjęcia próby analizy systemu wsparcia oferowanego ze strony państwa sektorowi MSP w obszarze preferencyjnego kredytowania. Można domniemywać, że postawa państwa stanowi istotny czynnik pozycji konkurencyjnej MSP oraz ich ekspansji na rynki zagraniczne.

Celem niniejszego artykułu jest identyfikacja rodzaju i skali wsparcia MSP w obszarze preferencyjnego kredytowania w gospodarce niemieckiej. Ważne wydaje się też podjęcie próby identyfikacji warunków pozyskiwania tego wsparcia oraz efektywności oferowanych programów, zarówno z punktu widzenia oczekiwań MSP, jak i gospodarki jako całości. W związku z tak zdefiniowanym głównym celem artykułu podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na następujące pytania:

- Czy program preferencyjnego kredytowania jest dostosowany do potrzeb rozwoju MSP?
- Jaka jest praktyka i efekty funkcjonowania programu preferencyjnego kredytowania dla MSP w Niemczech?

Żagadnienie roli preferencyjnego kredytowania w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw oraz w zwiększeniu ich zdolności finansowej nie jest obszarem zainteresowań często podejmowanym przez analityków. Doświadczenia Niemiec w tej dziedzinie są znaczące, dlatego warto podjąć badania oddziaływania preferencyjnego kredytowania na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Skala i zakres pomocy udzielanej przedsiębiorstwom oddziałuje na ich rozwój, buduje przewagę konkurencyjną, pozwala na inwestycje, badania i innowacje. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Niemczech, posiadając zaplecze w postaci programów preferencyjnego kredytowania, rozwijają się i zwiększają produkcję oraz eksport. Szeroko rozwinięty system preferencyjnego finansowania MSP umożliwia inwestycje i rozwój. Jego początki sięgają czasów powojennych, kiedy – w konsekwencji planu Marshalla – powstał fundusz na rzecz odbudowy Niemiec pod nazwą European Recovery Program (ERP), przekształcony później w państwowy Bank Odbudowy – Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), obecnie pełniący rolę instytucji, która na szeroką skalę wspiera działalność MSP.

Na koniec podjęto próbę wskazania pozytywnych wzorców niemieckich dla polskiego systemu preferencyjnego kredytowania rozwoju MSP, niezależnie od oddziaływania wielu specyficznych czynników, takich jak historia, kultura, kapitał intelektualny, uwarunkowania prawno-instytucjonalne. Porównanie jest trudne ze względu na różny potencjał ekonomiczny, różnice w poziomie rozwoju i charakterze systemów społeczno-gospodarczych porównywanych krajów. W zakończeniu zawarto sugestie, które z doświadczeń niemieckich wykorzystać w rozbudowie i doskonaleniu systemu polskiego, aby zwiększyć skuteczność i efektywność preferencyjnych kredytów dla MSP w Polsce.

Zewnętrzne finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw uzależniony jest od ich możliwości finansowych. Teoria finansów oraz praktyka gospodarcza wskazuje, że przedsiębiorstwa mogą pokrywać potrzeby finansowe ze źródeł wewnętrznych – wygospodarowanych w przedsiębiorstwie, oraz źródeł zewnętrznych – pochodzących spoza przedsiębiorstwa. Brak dogodnych źródeł finansowania inwestycji i działalności bieżącej stanowi zasadniczą przyczynę ograniczania efektywności funkcjonowania i rozwoju przedsiębiorstw z sektora MSP. Na kondycję finansową przedsiębiorstwa składa się:

- struktura finansowa przedsiębiorstwa, czyli odpowiednia struktura kapitału własnego i długu, z wykorzystaniem tradycyjnych i nowoczesnych instrumentów finansowania zewnętrznego, czyli odpowiedni dobór źródeł finansowania;
- płynność finansowa, rozumiana jako możliwość regulowania przez przedsiębiorstwo zobowiązań;
- wypłacalność, zdolności adaptacyjne przedsiębiorstwa, posiadane zasoby ekonomiczne, w tym potencjał produkcyjny;
- zdolność do generowania zysku;
- zdolność do maksymalizacji wartości rynkowej.

Kondycję finansową przedsiębiorstwa analizuje się m.in. przy pomocy takich wskaźników, jak: wskaźnik rentowności, wskaźnik płynności, wskaźnik zadłużenia i wskaźnik sprawności działania. Warunkiem prowadzenia działalności gospodarczej jest dostęp do kapitału. Działanie każdego podmiotu gospodarczego warunkuje posiadany kapitał, osiągane dochody i koszty ponoszone na ich uzyskanie. Przedsiębiorstwo jest kategorią ekonomiczną, a cel jego działania posiada wymiar pieniężny. Wszystkie działania podejmowane w praktyce funkcjonowania przedsiębiorstwa mają odzwierciedlenie w kategoriach finansowych i pieniężnych. Świadczy to o roli i znaczeniu kapitału w rozwoju przedsiębiorstwa. Kapitał na powstanie firmy, finansowanie jej bieżącej działalności i finansowanie przedsięwzięć rozwojowych można pozyskać z różnych źródeł, dlatego tak istotna jest sprawność zarządzających przedsiębiorstwem, a w szczególności jego zasobami finansowymi, która powinna prowadzić do realizacji podstawowego celu strategicznego, jakim jest maksymalizacja korzyści właścicieli, wyrażająca się we wzroście wartości rynkowej przedsiębiorstwa [Skowronek-Mielczarek 2007, s. 16–17].

Celem działalności przedsiębiorstwa jest maksymalizacja wpływów i nadwyżki ekonomicznej. Służą temu trafne decyzje finansowe, które determinują wybór źródeł finansowania i strukturę pochodzenia kapitału przedsiębiorstwa. Decyzje inwestycyjne zależą od możliwości finansowych przedsiębiorstwa i stymulują poziom zysku. Problem zbudowania optymalnej struktury źródeł finansowania jest szczególnie ważny, zwłaszcza w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw. Firmy z tego sektora, zwłaszcza innowacyjne, traktowane są jako ryzykowne, w związku z czym mają ograniczony dostęp do źródeł finansowania. Trudność w pozyskiwaniu tradycyjnych sposobów finansowania,

szczególnie kredytów i pożyczek, oraz niewystarczająca wiedza o pozabankowych możliwościach uzyskiwania środków finansowych powodują, że ten sektor jest niedokapitalizowany.

Przedsiębiorstwo w swojej działalności rozwija się poprzez poszukiwanie nowych technologii, produktów, usług, a to wymaga dużych nakładów kapitałowych na potrzeby inwestycji oraz zabezpieczenie bieżącej działalności. Odpowiednia ilość zaangażowanego kapitału determinuje rozwój przedsiębiorstwa, a zasoby finansowe warunkują działanie całego przedsiębiorstwa, są materią wiążącą wszystkie przejawy działalności firmy. Świadczy to o ważności decyzji finansowych podejmowanych w przedsiębiorstwie. Pełnią one kluczową rolę w odpowiednim zarządzaniu przedsiębiorstwem.

Problem finansowania przedsiębiorstwa jest istotny już na etapie jego tworzenia. Bank oraz instytucje finansowe mają bogatą ofertę produktów pozwalających pozyskać kapitał na działalność gospodarczą, jednak problemem jest jego dostępność. Możliwość uzyskania wsparcia finansowego zależy od wielu czynników, wśród których ważnym jest wielkość przedsiębiorstwa. MSP charakteryzują się niskim poziomem kapitału własnego, krótkim stażem na rynku oraz uproszczoną formą księgowości. Zdecydowaną większość tego sektora stanowią mikroprzedsiębiorstwa, działające głównie w formie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W sytuacji tych przedsiębiorstw dostęp do kapitału determinuje przetrwanie i rozwój przedsiębiorstwa.

Ważnym źródłem finansowania działalności przedsiębiorstwa mogą być środki publiczne. Warunkują one i stymulują rozwój przedsiębiorstw, szczególnie w pierwszej fazie powstawania przedsiębiorstwa, która obarczona jest największym ryzykiem i niepewnością. Dzięki pomocy publicznej można zainicjować działalność gospodarczą, przyspieszyć fazę wzrostu przedsiębiorstwa, szybciej osiągnąć stabilizację, a w przypadku gdy przedsiębiorstwo napotyka barierę nasylenia rynkowego, pomoc publiczna może okazać się ratunkiem przed upadkiem i źródłem sanacji przez przeprowadzenie restrukturyzacji lub np. strategii dywersyfikacji [Skowronek-Mielczarek 2007, s. 55]. Nowo utworzone przedsiębiorstwa nie dysponują wystarczającym kapitałem, brakuje im doświadczenia, a swoją działalność opierają na zasobach własnych i pożyczkach od rodziny. Prowadzi to do upadku większości tych przedsiębiorstw w pierwszym roku funkcjonowania, gasi energię i zapala potencjalnych przedsiębiorców.

W tym kontekście środki publiczne mogą być ważnym instrumentem wspierającym rozwój MSP. Prawo wspólnotowe w sposób szczególny traktuje ten sektor, szczególnie w obszarze nowo powstałych przedsiębiorstw. Ważna jest pomoc publiczna na tworzenie nowych miejsc pracy oraz inwestycje w badania, rozwój i innowacje. Wsparcie publiczne w tych obszarach jest realizowane poprzez szczegółowe programy, zarówno na szczeblu Unii Europejskiej, jak i krajów członkowskich. Istotne jest to, aby przedsiębiorstwa miały nieograniczony dostęp do informacji na temat możliwości skorzystania z pomocy publicznej, a z tym bywa problem. Informacja o programach wsparcia dla przedsiębiorców jest niedostateczna a procedury aplikowania dość zawiłe.

Swobodny dostęp do kapitału zewnętrznego pozwala rozwijać się przedsiębiorcom, jego brak powoduje zaś spowolnienie rozwoju nie tylko poszczególnych przedsiębiorców, ale nawet całych gałęzi gospodarki. Dlatego niezbędne jest publiczne oddziaływanie na strukturę oraz wolumen usług finansowych, wzmacniających pozycję i konkurencyjność przedsiębiorców na rynku [Dobaczewska 2013, s. 127].

Charakterystyka preferencyjnych kredytów dla MSP

Bank Odbudowy KfW jest bankiem publicznym wspierającym i finansującym rozwój sektora MSP. Działa on w trzech obszarach (patrz tab. 1), a mianowicie: wsparcia powstających przedsiębiorstw, rozwoju innowacji oraz ochrony środowiska naturalnego. W każdej z tych dziedzin bank KfW w sektorze MSP proponuje programy poddane analizie w dalszej części artykułu.

Tabela 1. Obszary aktywności Banku KfW w sektorze MSP

Wsparcie powstających przedsiębiorstw	Innowacje	Ochrona środowiska naturalnego
KfW Kredyt dla przedsiębiorstw	ERP Program innowacje	KfW Program ochrony środowiska
ERP Kredyt na założenie przedsiębiorstwa	ERP Fundusz na start	KfW Program efektywności energetycznej
ERP Kredyt na start		KfW Program odnawialnej energii
ERP Program promocji regionów		KfW Program energii wiatrowej
ERP Program współuczestnictwa		KfW Inicjatywa finansowania zmian w technologii
ERP Fundusz na założenie działalności gospodarczej		BMU Program innowacji środowiskowej
Inwestycje w funduszach założycielskich <i>High-Tech</i> i funduszach kapitałowych MSP		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KfW Förderreport 09/2012.

Program wspierania małych i średnich przedsiębiorstw realizowany przez bank KfW, wspomagany przez specjalny fundusz ERP, jest rozbudowany. Proponuje on różne fundusze wspierające, w tym długoterminowe pożyczki z korzystnym, stałym oprocentowaniem na wszystkie rodzaje inwestycji o charakterze gospodarczym. Wsparcie mogą uzyskać zarówno firmy produkcyjne, jak i rzemieślnicy, firmy handlowe, usługowe oraz osoby prowadzące działalność gospodarczą w charakterze wolnych zawodów. Wysokość wsparcia uzależniona jest od wielkości obrotów przedsiębiorstwa. Ubiegając się o preferencyjne finansowanie, przedsiębiorstwo zobligowane jest do spełnienia szeregu wymogów w zależności od programu, z którego chce skorzystać. Dodatkowo istnieje możliwość łączenia kilku programów wsparcia oferowanego przez bank KfW w ramach jednego przedsiębiorstwa.

Ze względu na czas trwania można wyróżnić kredyt średniookresowy, funkcjonujący powyżej 12 miesięcy, zwany też kredytem inwestycyjnym. Przeznaczony

jest on na finansowanie zakupu nieruchomości, maszyn i urządzeń. Czas kredytowania przy kredytach inwestycyjnych zależy od wysokości kredytu i długości okresu karencji. Przed udzieleniem kredytu bank sprawdza zdolność kredytową przedsiębiorstwa. Przedsiębiorcy ubiegający się o kredyt są poddawani ocenie. Badana jest wiarygodność kredytowa zarówno przedsiębiorcy, jak i przedsiębiorstwa. Bank kwalifikuje przedsiębiorstwa do odpowiednich grup ryzyka, których jest dziewięć – od A do I. Przy małym ryzyku dla banku przedsiębiorstwo uzyskuje niższe, dogodniejsze oprocentowanie kredytu, natomiast w przypadku grupy wysokiego ryzyka oprocentowanie jest wyższe, a kredyt droższy. Ocenie banku poddawane są przede wszystkim następujące parametry: sytuacja ekonomiczna firmy, stan i jakość zarządzania przedsiębiorstwem, pozycja rynkowa i plany rozwoju.

Każdy kredytobiorca musi przejść procedurę oceny i badania wiarygodności. Na tej podstawie następuje zakwalifikowanie przedsiębiorstwa do jednej z dziewięciu grup ryzyka. Ta z kolei determinuje wysokość i koszt kredytu. Różnica w wysokości oprocentowania kredytów preferencyjnych dla MSP, w zależności od przynależności do odpowiedniej grupy referencyjnej, wynosi około 4% (patrz tab. 2). Jest to wielkość istotna dla kredytobiorcy. Widać wyraźnie, że różnica w oprocentowaniu kredytu między najniższą i najwyższą grupą ryzyka wynosi 4,35 punktu procentowego. Jest to dystans zauważalny z punktu widzenia efektywności działalności gospodarczej. Znacznie łatwiej jest rozwijać przedsiębiorstwo, wykorzystując kredyt oprocentowany 1,8% niż 6,15%. Ponadto różnice wysokości oprocentowania pomiędzy poszczególnymi grupami ryzyka są znaczące i wynoszą odpowiednio: 0,25%, 0,40%, 0,30%, 0,50%, 0,60%, 0,70%, 0,50% i 1,10%. Zauważamy tu tendencję rosnącą: im wyższe są grupy ryzyka, tym różnice między poszczególnymi grupami są większe. Największa różnica występuje między grupą H oraz I: wynosi 1,10%.

Tabela 2. Wysokość oprocentowania preferencyjnego kredytu KfW w 2012 r.

Grupa ryzyka	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Oprocentowanie	1,8	2,05	2,45	2,75	3,25	3,85	4,55	5,05	6,15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KfW Bankengruppe.

Dane te świadczą o tym, że przedsiębiorstwom już istniejącym, posiadającym majątek, własny kapitał, ugruntowaną pozycję na rynku jest dużo łatwiej znaleźć się w niskiej grupie ryzyka i otrzymać tani, preferencyjny kredyt. Inaczej wygląda sytuacja przedsiębiorstw, które dopiero powstają, nie mają historii kredytowej, brakuje im podstawowych wartości do ustalenia ryzyka kredytowego banku. W przypadku takich przedsiębiorstw ocenie podlega biznesplan, a przede wszystkim oryginalność i możliwość realizacji pomysłu. W przypadku kredytu na start dla przedsiębiorstw nowych, bez historii bankowej, obowiązują preferencyjne stawki oprocentowania (w nowych krajach związkowych wahają się one między 0,40% a 0,55%). Właśnie dla takich przedsiębiorstw Bank Odbudowy KfW proponuje programy pomocowe.

Bank KfW oferuje szereg programów pomocowych dla nowo powstających przedsiębiorstw z sektora MSP oraz przedsiębiorstw działających na rynku nie dłużej niż 3 lata. Programy pomocowe są to głównie kredyty, o preferencyjnym oprocentowaniu, dogodnym okresie spłaty i okresie karencji. Na założenie przedsiębiorstwa bank proponuje kredyt ERP Grunderkredit StartGeld – kredyt na start. Adresowany jest on do przedsiębiorców działających nie dłużej niż 3 lata lub planujących uruchomić własną działalność gospodarczą, nieposiadających kapitału własnego i historii kredytowej. Podstawą ubiegania się o kredyt jest biznesplan. Maksymalna kwota kredytu to 100 000 euro. W przypadku tego kredytu nie jest wymagane zabezpieczenie kredytowe, (był on w 2012 r. oprocentowany w wysokości 2,60% na 5 lat oraz 2,85% na 10 lat) [KfW 2012].

Podobnie skonstruowany jest kolejny produkt, ERP Grunderkredit Universell. Jest to kredyt adresowany do nowych przedsiębiorstw, działających krócej niż 3 lata, ale o ugruntowanej pozycji na rynku. Powinny one posiadać własny kapitał, a ich wypłacalność badana jest według ustalonych kryteriów. Kredyt przeznaczony jest na finansowanie inwestycji oraz zakupu środków produkcji i daje duże możliwości rozwoju w porównaniu z poprzednim kredytem, ponieważ jego maksymalna wysokość to 10 mln euro. Okres kredytowania wydłużony jest maksymalnie do 20 lat, a okres karencji wynosi maksymalnie 3 lata. W przypadku tego kredytu skrupulatnie badana jest zdolność kredytowa przedsiębiorstwa. Bank wymaga solidnego zabezpieczenia. Wysokość oprocentowania uzależniona jest od wiarygodności kredytobiorcy (patrz tab. 3).

Kolejnym programem finansowego wsparcia sektora MSP przez Bank Odbudowy KfW jest ERP Kapital für Grundung. Są to środki przeznaczone na zakup nieruchomości. Wymagany jest przy tym wkład własny kredytobiorcy w wysokości 45% w przypadku przedsiębiorstwa ze starych krajów związkowych oraz 50% w przypadku zakupu nieruchomości w nowych krajach związkowych. Kredyt jest adresowany do przedsiębiorstw działających nie dłużej niż 3 lata, a jego maksymalna wysokość to 0,5 mld euro. Przy tym kredycie bank nie wymaga dodatkowego zabezpieczenia. Wystarczy zabezpieczenie w formie hipoteki na nowej nieruchomości. Oprocentowanie kredytu w pierwszych 10 latach jego trwania jest częściowo refundowane ze środków Funduszu Specjalnego ERP.

Tabela 3. Wysokość oprocentowania preferencyjnego kredytu ERP – Grunderkredit Universell w 2012 r.

Grupa ryzyka	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Oprocentowanie	2,55	2,80	3,20	3,50	4,00	4,60	5,30	5,80	6,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KfWBankengruppe, die Festlegung des Zinssatzes Erfolgt bei Zusage durch die KfW.

Kredyt ERP Regionalförderprogramm jest kolejnym produktem finansowym dla małych i średnich przedsiębiorstw. Jego zadaniem jest promocja i wsparcie sektora MSP w regionach słabiej rozwiniętych. Maksymalna kwota kredytu

wynosi 3 mln euro. Oprocentowanie jest preferencyjne i zaczyna się od 1%. O ten kredyt mogą ubiegać się przedsiębiorstwa z dłuższym stażem pod warunkiem, że działają w obszarze objętym pomocą. Finansowanie jest ograniczone do 50–80% wartości projektu, a okres kredytowania nie może przekroczyć 20 lat. Z pomocy tej wykluczone są przedsiębiorstwa, które działają poza obszarem wsparcia oraz z branży rolnictwa, rybołówstwa i wydobywania węgla. Jest to pomoc kierowana wyłącznie do przedsiębiorstw z sektora MSP.

Dla przedsiębiorstw, które działają w oparciu o nowoczesną technologię, stworzono program na dofinansowanie w postaci kapitału udziałowego. KfW dysponuje specjalnymi funduszami „na start”, z których zarówno przedsiębiorstwa nowe, jak i już istniejące mogą otrzymać do 5 mln euro. Atuty przedsiębiorstw nastawionych na zastosowanie nowoczesnej technologii sprowadzają się często do dobrych pomysłów przy całkowitym braku funduszy na ich realizację. Fundusze *venture capital* dość ostrożnie angażują się w inwestycje w nowo powstałych przedsiębiorstwach. Przyczyny tego należy upatrywać w słabych wynikach spółek internetowych nie tylko w Niemczech. Aby zapobiec sytuacji, w której tego typu przedsięwzięcia miałyby nie zostać zrealizowane ze względu na brak środków finansowych, KfW w kooperacji z funduszem ERP stworzyło ofertę funduszu na start.

Zasada jest taka, że KfW wchodzi do młodego przedsiębiorstwa technologicznego w formie udziału, bez angażowania się w zarządzanie. Bank jest udziałowcem, obok głównego inwestora, przy czym obaj inwestorzy finansują przedsięwzięcie w równej wysokości. Główny inwestor pełni funkcję doradcą we wszystkich sprawach związanych z prowadzeniem i finansowaniem przedsięwzięcia. Warunkiem zaangażowania KfW w projekt jest złożenie przez przedsiębiorstwo wniosku nie później niż 10 lat od rozpoczęcia działalności gospodarczej. Fundusze na start pełnią funkcję lewarową, mają zachęcić prywatnych inwestorów do angażowania kolejnych środków w działalność przedsiębiorstwa. Uczestnicy rynku najlepiej bowiem potrafią wycenić ryzyko przedsięwzięcia i wybrać spółki, które przy odpowiedniej skali inwestycji najlepiej rokują na przyszłość.

Kolejnym programem kierowanym do sektora MSP przez Bank Odbudowy KfW jest dofinansowanie do 1,5 mln euro na rozwijanie nowych produktów, procesów i usług. W przypadku kiedy finansowanie to podzielone jest na etapy, przedsiębiorstwo może dostać wsparcie w wysokości nieprzekraczającej 3 mln euro. Główny inwestor nie może wymagać gwarancji ani od przedsiębiorstwa, ani od wspólników lub członków ich rodzin. Funkcję głównego inwestora mogą pełnić osoby prawne lub fizyczne – w szczególności spółki biorące udział w przedsięwzięciu – pod warunkiem uzyskania akredytacji przez KfW. Podział na głównego inwestora i bank KfW wynika ze specyfiki działalności tego banku. Aby skorzystać z programów pomocowych KfW oraz funduszu ERP, nie trzeba być klientem banku ani też osobiście aplikować o pomoc. W imieniu przedsiębiorstwa robi to bank macierzysty lub instytucje do tego

uprawnione – główny inwestor. Programy obejmują też pomoc na założenie działalności gospodarczej.

We wczesnej fazie programy ERP oraz KfW stawiają do dyspozycji nowo założonego przedsiębiorstwa środki, w formie przypominającej kapitał własny, na sfinansowanie planu działania, restrukturyzację przedsiębiorstwa oraz na rozpoczęcie procesu rozwijania produktów i technologii. Wnioski o dofinansowanie mogą składać małe przedsiębiorstwa na krótko przed rozpoczęciem działalności gospodarczej lub przedsiębiorstwa już istniejące, niesfunkcjonujące dłużej niż 6 miesięcy. We wczesnej fazie finansowania udział prywatnego inwestora nie jest konieczny. Przedsiębiorstwa muszą jednak skorzystać ze wsparcia akredytowanego przez KfW mentora, który jako specjalista w branży będzie doradzał w zarządzaniu. Maksymalne zaangażowanie KfW w tej fazie to 150 000 euro.

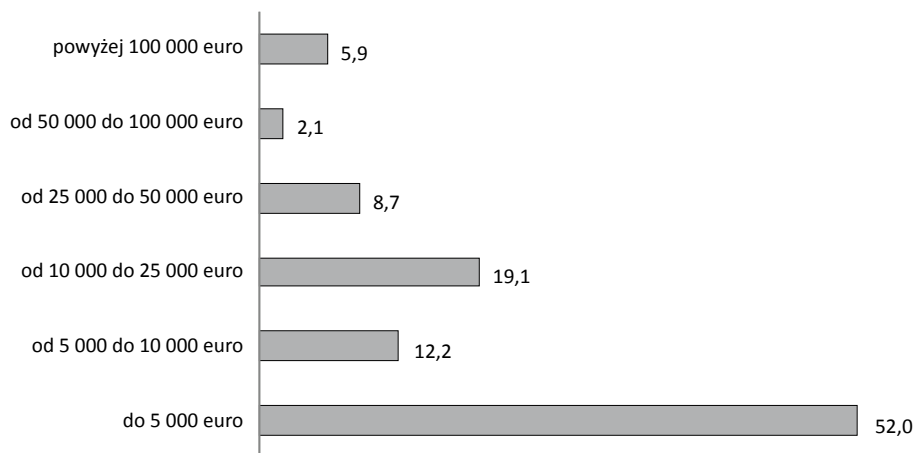
Programy pomocowe kierowane są do indywidualnych osób pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą w Niemczech (wymagany jest przy tym meldunek i zamieszkanie). Młodym przedsiębiorcom brakuje kapitału, co blokuje, a nawet uniemożliwia samozatrudnienie. Banki nie są skłonne do udzielania kredytów podmiotom, które nie mają wystarczająco dużo kapitału. Nowo zakładane firmy i młode przedsiębiorstwa potrzebują najczęściej niedużych kwot – z punktu widzenia banku (por. rys. 1). Z perspektywy kredytobiorcy są to często sumy, które decydują o tym, czy przedsiębiorstwo powstanie, czy też nie. Wśród badanych podmiotów zakładających własną działalność gospodarczą najwięcej, bo aż 52% przedsiębiorców zgłasza zapotrzebowanie na kredyt w wysokości do 5000 euro. Najmniejsze jest zainteresowanie wysokością kredytu w przedziale między 50 000 a 100 000 euro. Taki poziom kredytowania deklaruje 2,1% zakładających własną działalność gospodarczą. Powyżej 100 000 euro kredytu na start potrzebuje 5,9% spośród wszystkich założonych przedsiębiorstw.

Dane te wskazują, że nie trzeba potężnego wsparcia finansowego, aby zachęcić przedsiębiorców do aktywności w postaci tworzenia nowych przedsiębiorstw. Ponad połowę z nich zadowala kwota do 5000 euro. Wysokość kredytu nie jest tu przeszkodą. Potrzebny jest natomiast sprawny system, gwarantujący dostępność kredytów jak najszerzej rzeszy powstających przedsiębiorstw. Z punktu widzenia nowo zakładanego przedsiębiorstwa ważniejsza jest dostępność kredytu niż jego wysokość. Propozycja KfW Bankengruppe wychodzi naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców, bo oferuje ERP Grunderkredit StartGeld – „kredyt na start”. Podstawą ubiegania się o kredyt jest tylko biznesplan, a maksymalna kwota kredytu wynosi 100 000 euro. W przypadku tego kredytu nie jest wymagane zabezpieczenie kredytowe, nie bada się też wiarygodności kredytowej. Kredyt ten w 2012 r. był oprocentowany na poziomie 2,60–2,85%, a więc konkurencyjnie w stosunku do banków komercyjnych. Jest to oprocentowanie stałe przez cały okres kredytowania – do 10 lat. Dodatkowym atutem jest to, że ERP Grunderkredit StartGeld – kredyt na start, udzielany jest na 5 lub 10 lat. Bank podstawowy (bezpośredni) ponosi tylko

20% ryzyka kredytowego, pozostałą część bierze na siebie KfW. Sprawia to, że banki chętniej udzielają kredytu, jednak pod warunkiem posiadania przez przedsiębiorcę atrakcyjnego, realnego biznesplanu. Okres karencji w spłacie kredytu może być wydłużony maksymalnie do 2 lat.

Program KfW wspierania małych i średnich przedsiębiorstw UP COACHING obejmuje programy doradcze, które są dofinansowywane w wysokości 75% w nowych krajach związkowych i 50% w starych krajach związkowych (wysokość dofinansowania nie może przekroczyć 6000 euro). Wnioskodawcy rozpoczynający nową działalność gospodarczą w sytuacji wysokiego bezrobocia kwalifikują się do dotacji w wysokości 90% za opłaty doradcze w pierwszym roku po rozpoczęciu działalności gospodarczej, pod warunkiem, że nie przekracza ona kwoty 4000 euro. Analiza działalności kredytowej grupy bankowej KfW oraz funduszu ERP w obszarze sektora MSP pozwala wyszczególnić szereg programów wsparcia dla tych przedsiębiorstw¹. Poniżej scharakteryzowano niektóre z nich.

Rysunek 1. Nasilenie popytu na kredyt wśród nowo powstałych przedsiębiorstw w Niemczech (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KfW-Grundungsmonitor 2012.

KfW Sonderprogramm (program specjalny) jest elastycznym programem wspierania działalności sektora MSP. Powstał z inicjatywy rządu federalnego oraz KfW w celu przeciwdziałania skutkom kryzysu finansowego 2008 r. Komisja

¹ Na przykład: KfW Sonderprogramm (KfW program specjalny), KfW Unternehmenkredit (KfW kredyt przedsiębiorstwo), KfW Gründerkredit (KfW kredyt założycielski), ERP Gründerkredit (ERP kredyt założycielski), ERP Regionalförderprogramm (ERP program regionalny), Kapital für Arbeit und Investitionen (Kapitał na pracę i inwestycje), ERP Kapital für Gründung (ERP kapitał założycielski), oraz programy specjalne, takie jak: ERP Beteiligungsprogramm, KfW Risikokapitalprogramm, Akquisitionsförderung, Filmfinanzierung, KfW Prog. Zur Finanz. Von Sozialunternehmen, Globaldarlehen gewerbliche Wirtschaft, Sonderfinanzierung Massnahmenpaket, Beratungszuschüsse, Sontiges Beteiligungs Programme.

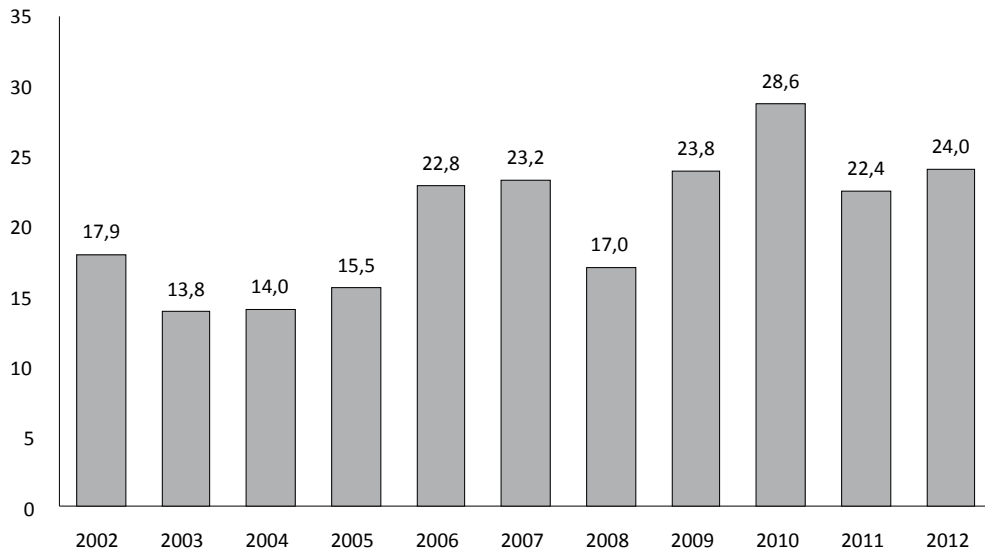
Europejska przyjęła tymczasowe ramy prawne w zakresie pomocy państwa, tak aby umożliwić państwom członkowskim podjęcie dodatkowych środków na walkę z kryzysem. Komisja ogłosiła program 26 listopada 2008 r. Ze względu na brak płynności na rynkach finansowych nawet dobre przedsiębiorstwa z sektora MSP miały problem z uzyskaniem finansowania. Według nowych ram państwa członkowskie mogły zastosować szereg środków tymczasowych, aby rozwiązać problemy płatnicze przedsiębiorstw. Z tego względu dostały uprawnienia do udzielania preferencyjnych pożyczek i gwarancji kredytowych po obniżonych stawkach.

Państwo niemieckie postawiło 40 mld euro do dyspozycji tego programu. Miał on działać tylko do 2010 r., jednak w obliczu utrzymującej się recesji został przedłużony na 2011 r. Niemcy kilkakrotnie aneksowały warunki umowy w celu wydłużenia terminu jego obowiązywania. W ramach tego programu MSP mogą otrzymać preferencyjny kredyt inwestycyjny na 3, 5 lub 8 lat z możliwością wydłużenia do 20 lat, na maksymalną kwotę do 50 mln euro, z 5-letnim okresem karencji. Kredyt ten cieszył się dużym powodzeniem wśród przedsiębiorców z sektora MSP.

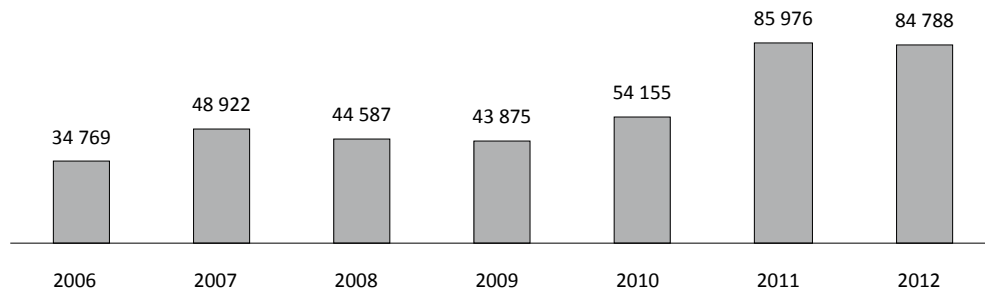
Znaczenie pomocy banku KfW w rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Na przestrzeni ostatnich 10 lat bank KfW wraz z funduszem ERP udzielił znaczącego wsparcia sektorowi MSP w postaci preferencyjnego kredytowania. Kredyty te dotyczyły różnych dziedzin działalności. Spośród 15 programów, które bezpośrednio wspierają sektor MSP scharakteryzowano te o najszerszym obszarze oddziaływania, cieszące się największym zainteresowaniem przedsiębiorców. Wśród nich istotną grupę kredytów stanowią programy wspierające powstawanie nowych przedsiębiorstw. Sektor MSP jest wspierany również pośrednio w postaci kredytów na innowacje i ochronę środowiska. Ważna jest grupa kredytów inwestycyjnych oraz specjalnych, umożliwiających przedsiębiorstwom wyjście z recesji i zapewnienie płynności finansowej. Wiele z tych programów przestało już działać lub straciło na znaczeniu. Są wśród nich nowe, działające niespełna rok i nieco dłużej.

Wartość wsparcia udzielonego sektorowi MSP w Niemczech w latach 2000–2012 w postaci kredytów preferencyjnych wyniosła 223 mld euro. Można zauważyć, że wartość preferencyjnych kredytów rośnie (patrz rys. 2). Świadczy to o aktywnej roli banku w analizie problemów oraz zagrożeń mogących spotkać sektor MSP, który jest postrzegany jako główny motor rozwoju gospodarki. Bank wnikliwie obserwuje sytuację i na tej podstawie promuje nowe produkty w celu złagodzenia skutków przejściowych trudności oraz reaguje na zmieniające się warunki w otoczeniu przedsiębiorstw. Tak było w przypadku kryzysu finansowego w 2008 r., kiedy państwo natychmiast uruchomiło odpowiednie programy pomocowe. Dlatego w latach 2009 i 2010 występuje wyraźny wzrost wartości udzielonych kredytów (por. rys. 2).

Rysunek 2. Wartość preferencyjnych kredytów koncernu KfW dla sektora MSP w latach 2002–2012 (mld euro)

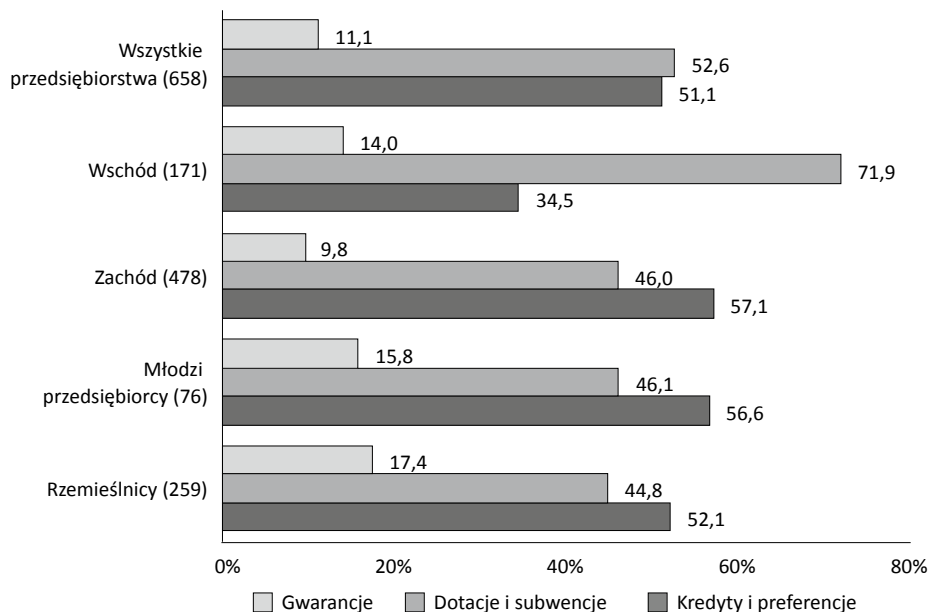
Źródło: Opracowanie własne na podstawie KfW Förderreport z lat 2002–2012.

Rysunek 3. Liczba kredytów preferencyjnych KfW udzielonych MSP w latach 2002–2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KfW Förderreport 09.2012.

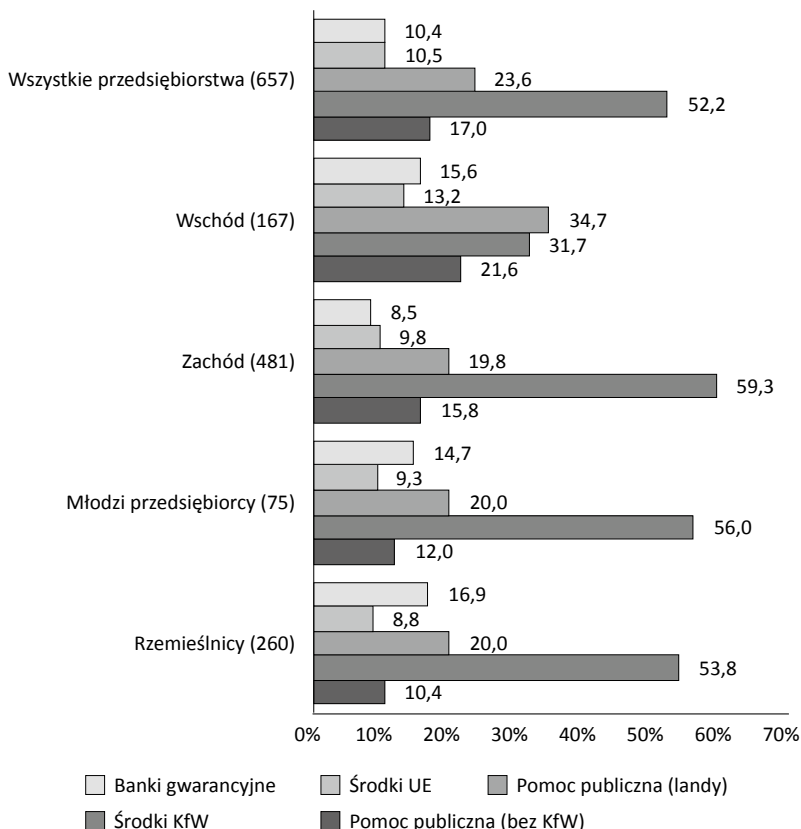
Nieco inaczej przedstawia się struktura ilościowa pomocy bezpośredniej. Wprawdzie pierwszeństwo ma rok 2011 z kredytami w liczbie 85 976, ale na następnym miejscu jest rok 2012 z liczbą 84 798 udzielonych kredytów. Czołówkę stanowią zatem ostatnie lata 2011 i 2012, w których łącznie udzielono 170 764 kredytów na kwotę 46,4 mld euro. Pozwala to ustalić średnią wartość preferencyjnego kredytu na kwotę około 270 000 euro. Rekordowy 2009 i 2010 rok wynika z faktu uruchomienia przez KfW Bankengruppe kredytu specjalnego programu (Sonderprogramm). Był on odpowiedzią państwa niemieckiego na kryzys finansowy.

Rysunek 4. Rodzajowa struktura wsparcia kredytowego w Niemczech

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Unternehmensbefragung 2012.

Wśród 171 ankietowanych przedsiębiorstw z siedzibą w nowych krajach związkowych aż 71,9% korzysta z subwencji i dotacji, co wynika z faktu łatwiejszego ich pozyskania (patrz rys. 4). W przeciwieństwie do kredytów, subwencje i dotacje są bezzwrotne, nie wymagają inwencji i zaangażowania w tworzenie biznesplanu. Przyznawane są z urzędu, nie wymagają specjalnych aplikacji. Należy dodać, że głównie są to zasiłki dla bezrobotnych i zasiłki socjalne. Przy bezrobociu sięgającym np. w okolicach Lipska 17% istnienie pomocy jest uzasadnione. Z preferencyjnych kredytów korzystało 34,5% badanych przedsiębiorstw. Inaczej przedstawiają się te proporcje w starych krajach związkowych. Tutaj przedsiębiorcy przejawiają większe zainteresowanie kredytami preferencyjnymi. Wśród 478 ankietowanych przedsiębiorstw 57% skorzystało z kredytu preferencyjnego, czyli o 25,9% więcej niż we wschodnich landach. Nowo powstałe przedsiębiorstwa oraz rzemieślnicy częściej wybierają kredyty preferencyjne, tym bardziej, że oferta kredytów dla nich jest bogata. Po kredyty preferencyjne aplikują najmniejsze przedsiębiorstwa, które stanowią najliczniejszą grupę przedsiębiorstw sięgających po wsparcie. Formy wsparcia w postaci dotacji są bardziej popularne w grupie dużych przedsiębiorstw. Na taką sytuację może mieć wpływ struktura kredytów preferencyjnych proponowanych sektorowi MSP. Nie da się ukryć, że gros środków przeznacza się na wsparcie przedsiębiorstw nowych, młodych oraz innowacyjnych.

Rysunek 5. Struktura wsparcia publicznego w Niemczech

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Unternehmensbefragung 2012.

Kolejny rysunek przedstawia strukturę wsparcia publicznego w badanych przedsiębiorstwach. W badaniach udział wzięło 657 przedsiębiorstw (patrz. rys. 5). We wszystkich grupach preferencyjne kredytowanie banku KfW odgrywa priorytetową rolę i stanowi ponad 50% wartości pomocy publicznej. Oprócz przedsiębiorstw z nowych krajów związkowych (31,7%), pozostałe badane grupy, to jest te ze starych krajów związkowych (59,3%), młodzi przedsiębiorcy (56%) i rzemieślnicy (53,8%) wskazują na preferencyjne kredyty KfW jako najważniejszą formę wsparcia publicznego. Na tej podstawie można wnioskować, że programy KfW, odpowiadają oczekiwaniom przedsiębiorców i spotykają się z ich zainteresowaniem.

Należy zauważyć, że – przez swoją specyficzną konstrukcję – fundusz ERP daje możliwości nieograniczonego wspierania rozwoju sektora MSP w Niemczech. Z jednej strony nie są to środki pochodzące z budżetu państwa i nie podlegają ograniczeniom UE w zakresie udzielania pomocy publicznej, z drugiej zaś są z pewnością wsparciem publicznym, ponieważ zarządza nimi Federalne Ministerstwo Gospodarki i Technologii, a uruchamia specjalna komisja

do spraw ERP przy Bundestagu. Działanie takie jest w pewnej mierze uzasadnione, ponieważ prawnie państwo niemieckie jest administratorem tego funduszu, a nie jego właścicielem. Prawnie fundusz ERP należy do USA, które nakładają na Niemcy obowiązek kierowania tych środków na rozwój, wspieranie różnych dziedzin życia, w przeciwnym razie są zobowiązane do ich zwrotu. Otoczenie finansowe dla funkcjonowania sektora MSP w Niemczech jest przyjazne. Umożliwia to niemiecki system bankowy z silną pozycją banków publicznych. Sytuacja taka umożliwia szybką reakcję na zmieniające się warunki w otoczeniu przedsiębiorstw, ułatwia prowadzenie programów pomocowych oraz wsparcie nie tylko dla sektora MSP.

Zakończenie

Wsparcie publiczne kierowane do sektora MSP w Niemczech przez KfW Bankengruppe występuje głównie w postaci preferencyjnego kredytowania. Są to takie instrumenty kredytowe, jak „kredyty na start”, na założenie własnej działalności gospodarczej, kredyt inwestycyjny i na wsparcie samozatrudnienia. Badania pokazują, że nie są konieczne duże kwoty kredytu, aby zachęcić do samozatrudnienia. Struktura pomocy udzielanej przez KfW Bankengruppe wskazuje jednoznacznie, że polityka wsparcia sektora MSP przez bank jest długofalowa i przemyślana. Bank prowadzi dogłębne badania stanu gospodarki oraz dalszego i bliższego otoczenia przedsiębiorstwa. Na tej podstawie opracowuje programy wsparcia i sposoby ich uruchamiania. Pomoc ta nie rozkłada się równomiernie między starymi i nowymi krajami związkowymi – przeważa pomoc dla landów zachodnich. Jednak bezspornie środki KfW stanowią wiodącą formę pomocy publicznej dla sektora MSP w Niemczech.

Odmienne kształtuje się możliwość takiego finansowania MSP w Polsce. W roku 2000 powołano Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), której zadaniem jest zarządzanie funduszami z budżetu państwa i Unii Europejskiej przeznaczonymi do wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności polskiej gospodarki. Działania te obejmują wiele programów wsparcia wzrostu zatrudnienia, innowacji w przedsiębiorstwach oraz kierowanych do sektora MSP programów pożyczkowo-poręczeniowych, które są głównym sposobem preferencyjnego kredytowania rozwoju sektora MSP w Polsce. W odniesieniu do gospodarki polskiej można, wykorzystując doświadczenia władz niemieckich, sformułować następujące wnioski i rekomendacje:

1. Wyraźnie niższy jest w Polsce etap rozwoju tego systemu w porównaniu z programami preferencyjnego kredytowania w Niemczech. Przejawia się to brakiem państwowego, kompleksowego systemu wspierania preferencyjnego kredytowania MSP w Polsce finansowanego z budżetu państwa. Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe finansowane są ze środków Unii Europejskiej i podlegają krótkim perspektywom budżetowym, co uniemożliwia długoterminowe planowanie. W obecnej chwili istotnym czynnikiem utrudniającym planowanie rozwoju działalności przez fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

jest brak wiedzy odnośnie do dalszego statusu tych środków po zakończeniu realizacji projektu. Nie jest jasne, w którym momencie i na jakich zasadach konieczny okaże się ich zwrot.

2. Jednym z kluczowych problemów dotyczących sektora pożyczkowego i poręczeniowego jest brak doświadczenia przejawiający się brakiem koordynacji i podziału kompetencji między Ministerstwem Rozwoju Regionalnego, Ministerstwem Gospodarki, Ministerstwem Finansów, Bankiem Gospodarstwa Krajowego oraz PARP, co prowadzi do nieefektywnego wykorzystania środków publicznych. Należy stworzyć odpowiednie instrumenty prawne i organizacyjne umożliwiające sprawne funkcjonowanie programu pożyczek i poręczeń.
3. Poważną barierą rozwoju funduszy poręczeniowych jest ich silne rozdrobnienie oraz brak jednolitych uregulowań statutowych. Wprowadzie PARP powołuje je do działania, ale istnieje tu duża nieuregulowana dowolność.
4. Znaczna część funduszy pożyczkowych nie ma w swojej ofercie specjalnych produktów dla firm rozpoczynających działalność. Udział wypowiedzianych pożyczek dla firm rozpoczynających działalność gospodarczą sięga ok. 25%. Jest to poważny mankament, tym bardziej że finansowanie takich przedsiębiorstw jest bardzo ryzykowne. W konsekwencji prowadzi to do mniejszego zainteresowania rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej.
5. Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe są instytucjami pozabankowymi. Brak regulacji w prawie bankowym jest przyczyną słabej współpracy banków z funduszami.
6. Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe borykają się z nadmiernie rozbudowanym systemem informacji, wymaganym w sprawozdaniach z realizacji projektu, oraz skomplikowanymi zasadami rozliczania kosztów zarządzania projektami.

Powyższe uwagi wskazują na potrzebę wypracowania w ramach polskiej polityki gospodarczej instrumentów zwiększających skuteczność i efektywność programu preferencyjnego kredytowania rozwoju MSP.

Dobrym prognozą może być rządowy program gwarancji *de minimis* dla sektora MSP, działający od połowy marca 2013 r., a skonstruowany na wzór niemieckich programów preferencyjnego kredytowania. Są one oferowane przez Bank Gospodarstwa Krajowego za pośrednictwem banków kredytujących. W ramach tego programu małe i średnie przedsiębiorstwa mogą uzyskać gwarancje na zabezpieczenie spłaty kredytu przeznaczonego na finansowanie działalności bieżącej. Jest to pierwszy program rządu, w którym ryzyko związane z udzielonymi gwarancjami jest przejęte przez Skarb Państwa. Cieszy się ogromnym zainteresowaniem², co oznacza, że odpowiada potrzebom polskich przedsiębiorców.

² Do końca sierpnia 2013 r. z gwarancji *de minimis* skorzystało 16 500 przedsiębiorców. Bank Gospodarstwa Krajowego udzielił gwarancji o wartości 3,34 mld zł, co pozwoliło na zaciągnięcie kredytów na 5,76 mld zł. Prowizja za gwarancje udzielone do końca 2013 r. wynosi 0 za pierwszy roczny okres gwarancji, a za kolejny okres 0,5% kwoty gwarancji.

Jest to pomoc o charakterze warunkowym. Takie zabezpieczenie jedynie hipotetycznie wiąże się z wydatkowaniem środków publicznych, o ile wystąpi warunek ich wypłaty. Powstaje więc sytuacja, w której udzielenie gwarancji nie powoduje automatycznie wydatkowania środków publicznych. Oznacza to, że do czasu ich wypłaty nie powiększa się wysokość długu Skarbu Państwa. Teoretycznie możliwa jest sytuacja, w której Skarb Państwa może czerpać korzyści finansowe z udzielania gwarancji³. Przedsiębiorstwo legitymujące się poręczeniem od Skarbu Państwa zyskuje na wiarygodności wobec swego banku kredytującego. Osiąga przewagę wobec konkurentów działających na danym rynku.

Bibliografia

- Deutsche Bundesbank [2012], *Bank Lending Survey des Eurosystems – Ergebnisse für Deutschland*.
- Dobaczewska A. [2013], *Formy finansowania przedsiębiorców w świetle prawa pomocy publicznej*, Difin, Warszawa.
- KfW [2012], *Forderrogramm der KfW Bankengruppe. Die Festlegung des Zinssatzes Erfolgt bei Zusage durch die KfW*.
- Skowronek-Mielczarek A., Leszczyński Z. [2008], *Analiza działalności i rozwoju przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.

Przedsiębiorca nie ponosi kosztów związanych z rozpatrzeniem wniosku. Źródło: BGK *Aktualności*, <http://www.deminimis.gov.pl/przedsiębiorcy/wazne-informacje/>.

³ Taka sytuacja ma obecnie miejsce w Niemczech w stosunku do gwarancji eksportowych. Wpływy z tytułu oprocentowania gwarancji eksportowych przewyższają kwoty interwencyjnych wypłat.

THE SYSTEM OF PREFERENTIAL LENDING TO SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN GERMANY

Summary

The article looks at how preferential loans are used to support small and medium-sized enterprises (SME) in Germany. The author highlights the positive role of the German model for the Polish system of preferential lending to SMEs.

The author investigates the effectiveness of available support programs in terms of how they meet the expectations of small and medium-sized enterprises and the economy as a whole.

In her analysis, the author uses selected recent statistics and sources of long-term data. These include government reports and studies commissioned by the German economy ministry. Small and medium-sized enterprises in Germany benefit from public support in the form of preferential loans granted by government-owned development bank KfW, Karpowicz notes. The bank offers loans to those wanting to establish their own business, in addition to loans to finance specific projects and support for self-employment.

Studies show that the German government's policy of supporting the SME sector through KfW is well thought out and long-term in nature, the author says. KfW conducts in-depth studies of the German economy and the country's business environment. However, the bank's support is not distributed evenly between western and eastern Germany, according to Karpowicz, with western regions claiming the bulk of the funds. The author's research shows that KfW loans are a key form of public support for Germany's SME sector.

Meanwhile, Poland lacks a comprehensive government-financed system of preferential loans to SMEs, according to the author. Most of the available loan and guarantee programs are financed from European Union coffers and are subject to short-term budgeting, which makes long-term planning difficult. Polish economic policy makers need to develop new tools to increase the efficiency and effectiveness of preferential lending to SMEs, the author argues. One promising initiative is the Polish government's *de minimis* guarantee program for the SME sector launched in mid-March 2013 and modeled after German preferential loan programs.

Keywords: preferential loans, small and medium-sized enterprises, public support

JEL classification codes: H25, L22, L26, M11
